

Изходящ № 31/2009 – 02.09.2009 г.

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Вл. № 18/К.С. 11/09
Дата 02.09.2009

ДО КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТАНОВИЩЕ

на
Фондация "Тракия"

ОТНОСНО: Искане на Омбудсмана на Република България, по чл. 150, ал. 3 от Конституцията, за обявяване разпоредбите на чл. 113, ал. 1, 2 и 3 от Закона за културното наследство и § 5, ал. 2 и 3 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за културното наследство (обн. ДВ., бр. 19 от 2009 г.), за противоконституционни, тъй като нарушават правата на гражданите

По конституционно дело № 11/2009 г. на Конституционния съд на Република България.

УВАЖАЕМИ ДАМИ И ГОСПОДА КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

С Определение от 11 август 2009 г., Фондация "Тракия" е конституирана като заинтересована страна по конституционно дело № 11/2009 г. на Конституционния съд на Република България. Използваме предоставената ни възможност, за да изразим становището си по искането на Омбудсмана на Република България, за обявяване за противоконституционни разпоредбите на чл. 113, ал. 1, 2 и 3 на Закона за културното наследство и § 5, ал. 2 и 3 от Преходните и заключителни разпоредби на този закон.

Законът за културното наследство беше направен много бързо, а вносителите на законопроекта не съобразиха становищата на много специалисти, които професионално и с грижа за българското културно наследство предлагаха различни решения, за по-качествено регулиране на обществените отношения в тази област. Получи се нелогичната ситуация, на доброжелателните бележки и препоръки за подобряване на нормативните правила на закона, от страна на специалисти, културни дейци и колекционери на културни ценности и

паметници на културата, вносителите да отговарят с упреци и обвинения в непрофесионално и безотговорно отношение към българското културно наследство. Група депутати от Комисията по култура при Народното събрание и привлечени от тях специалисти, методично отхвърляха всички разумни предложения за подобряване на качествата на законопроекта. Заели безапелационната позиция на единствено загрижени за съдбата на българското културно наследство, те успяха в значителна степен да компрометират в очите на българската културна общественост и целия народ, колекционерите и притежателите на културни ценности, като иманяри, безскрупулни търговци с историческите достояния на България, мафиоти, които трупат печалби за сметка на унищожаване националната идентичност на българския народ.

Този погрешен подход беше причината, големият потенциал от юристи и специалисти в областта на културата, да не бъде използван за изработването на един качествен и конституционнообразен закон. Логично, резултатът от този подход даде своите негативни последици. Приетият Закон за културното наследство се оказва безсистемен, безпорядъчно формиран, изпълнен с чужди и неподходящи за закон нормативни правила, самоцелно наситен с норми от различен характер, за да придобие априори декларирания характер на кодификационен.

Законът е наситен с норми декларации, без регулативно съдържание и други с повествователен и пояснителен характер. Голямата част от тези норми са по-подходящи за справочник, учебно помагало по проблеми на културата и ведомствени инструкции за различни специалисти в областта на културата. Изобилието от административно-наказателни разпоредби, разкрива стремежът на вносителите да плашат и наказват, като средство за принуждаване притежателите на културни ценности, да ги направят достояние на обществото. Вместо с добре обмислени идеи, изпълнени в правни норми и осигурени с необходимите средства, действително да допринесат за осветляване на българското културно наследство и направят съпричастни и заинтересовани колекционерите и притежателите на културни ценности, към процесите на управление и опазване на тези ценности.

Макар с много недостатъци, приетият Закон за културното наследство би могъл да съществува като нормативен акт и да регулира повече или по-малко успешно, обществените отношения свързани с управлението и опазването на българското национално културно наследство. Недопустимо е обаче, не само в Закона за културното наследство, а в който и да било друг нормативен акт, да съществуват норми, които противоречат на Конституцията. Противоконституционните норми компрометират не само закона, в който се съдържат, но и авторитета на върховния законодателен орган - Народното събрание, а в още по-общ план, авторитетът на Република България, като

THRACE FOUNDATION

83

правова държава, която се управлява според Конституцията и законите на страната (чл. 4, ал. 1 от Конституцията).

Затова, от името на Фондация "Тракия", изразяваме голямото си удовлетворение и подкрепа на искането на Омбудсмана на Република България - г-н Гиньо Ганев, да поиска от Вас, Уважаеми дами и господа Конституционни съдии, да обявите за противоконституционни, разпоредбите на чл. 113, ал. 1, 2 и 3 от Закона за културното наследство и § 5, ал. 2 и 3 от Преходните и заключителни разпоредби на този закон.

Още в процеса на обсъждането на Законопроекта за културното наследство, беше обърнато внимание на вносителите върху противоконституционността на чл. 113, който ограничава свободата на собствениците на движими културни ценности, да се разпореждат със своята собственост, като въвежда утежняващи и ограничителни процедури за разпоредителни действия с тази собственост. Още тогава се посочваше, че такива ограничения са в нарушение на чл. 1 от Допълнителния протокол към Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, който е ратифициран със закон, приет от Народното събрание на 31 юли 1992 г. - ДВ., бр. 66 от 1992 г. и е в сила за Република България от 7 септември 1992 г. Тогава беше посочено и становището на Конституционния съд, който е бил сезиран с подобно ограничение на правото на собственост и по този повод е обявил за противоконституционен чл. 28, ал. 1 от Закона за паметниците на културата и музеите (отм.). За оспорената като противоконституционна разпоредба на чл. 113 от Закона за културното наследство, напълно се отнася заключението в мотивите на Решение № 5 от 21.03.1996 г., по конст. дело № 4/1996 г. (обн., ДВ., бр. 31 от 1996 г.). "Ограничаването на едно от основните правомощия на собственика - да се разпорежда със своето право на собственост, е по същество намаляване обема на това право. Разпоредбите на чл. 17, ал. 1 и 3 от Конституцията са в глава първа на основния закон - "Основни начала". Те издигат във върховен принцип правата на личността, нейното достойнство и сигурност и са гаранция, че правото на собственост се защитава от закона и че частната собственост е неприкосновена. Съгласно тези начала собственикът - физическо лице, не може да бъде ограничаван в правото му да се разпорежда със своя имот по начин и при условия, каквито той намери за добре. При условията на пазарна икономика и гражданско общество, регламентирани и гарантирани от Конституцията, държавата в лицето на свои институции или общините не могат да се намесват в гражданския оборот и да диктуват условията на една сделка, включително и с кого тя да бъде сключена".

Подкрепяме и искането на Омбудсмана на Република България за обявяване за противоконституционни на нормите на § 5, ал. 2 и 3 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за културното наследство.

THRACIAN FOUNDATION

84

Параграф § 5, ал. 2 от Преходните и заключителни разпоредби предвижда, че при идентификацията на движимите културни ценности -национално богатство, правото на собственост върху тях трябва да се установява с официален документ. В този текст е предвидена и забрана за позоваване, при установяването на правото на собственост, на изтекла придобивна давност.

Такова решение на закона, поставя пред свършен факт притежателите на движими вещи - културни ценности. Съгласно чл. 4, ал. 1 от Конституцията, Република България е правова държава, която се управлява според Конституцията и законите на страната. Следователно, преди законът да въведе ограничение в доказването на правото на собственост, като определи, че по отношение на някои вещи това може да стане само с официален документ, в съответен материален закон трябва да бъде изрично посочена тази форма, която не е форма за доказване, а форма за валидност, за да могат адресатите на нормата на § 5, ал. 2 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за културното наследство, да съобразят своето поведение при сключване на сделка с такива вещи. Струва ни се безспорно, че в нарушение на чл. 4, ал. 1 от Конституцията е, да се въвежда формата на официалния документ, след като такава форма не е съществувала по отношение на сделките с културни ценности и страните по тези сделки, в съответствие с чл. 9 от Закона за задълженията и договорите, е трябвало единствено свободно да определят съдържанието на договора. Формата за валидност по отношение на недвижими имоти и движими вещи е изрично определена в различни закони, например в чл. 18 ЗЗД, чл. 18 ЗС, чл. 346 ЗДвП и други и такава форма, специално за сделки с културни ценности, не е съществувала. Доколкото се касае за сделки с движими вещи културни ценности, при липса на специална уредба, ще се прилагат съществуващите изобщо в закона правила за движимите вещи.

Следва да се подкрепи искането на Омбудсмана за обявяването за противоконституционна на нормата на § 5, ал. 2 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за културното наследство и поради въведеното в тази норма ограничение, при доказването на правото на собственост върху движими вещи, културни ценности - национално богатство. Нормата не допуска при идентификацията на тези движими вещи, правото на собственост върху тях да се доказва с изтекла придобивна давност.

Давността е била допустима и продължава да бъде приемана от българското законодателство, като логичен и важен способ за придобиване на право на собственост върху движими вещи и недвижими имоти. Тя е един утвърден от векове способ, за придобиване по първичен начин на право на собственост. Важното й значение на средство, за трансформиране на фактическата власт върху една вещь от владение, в съответно вещно право, законодателят в исторически план е съзрял още от времето на древния Рим. При

THRACE FOUNDATION

81

добивната давност е способ за придобиване на вещни права, известен на законодателствата на всички развити държави.

Но, ако законът желае да не допусне придобиването по давност на определена категория вещи, това той трябва да направи по начина, по който ограничението съществуваше и съществува още, за публичната държавна и публичната общинска собственост, в чл. 86 ЗС. Противоречи на чл. 4, ал. 1 и чл. 58, ал. 1 от Конституцията обаче, въведената недопустимост за придобиване по давност на движими археологически културни ценности - национално богатство, след като преди десет години

- през 1998 г., както с основание се изтъква в искането на Омбудсмана, с изменения в чл. 86 ЗС и чл. 2 от Закона за държавната собственост, ограниченията за придобиване по давност на тези вещи, бяха премахнати.

Защото, незачитането на законоустановеното право за придобиване по давност, е по същество незачитане на установения от Конституцията и законите правен ред, което тежко санкционира с отнемане на собствеността им, притежателите на такива археологически културни ценности. Още повече, че за това те нямат никаква вина, тъй като просто са съобразили и изпълнили онова, което законът им е позволил и допуснал.

Подкрепяме и искането на Омбудсмана на Република България, за обявяване на противоконституционна разпоредбата на § 5, ал. 3 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за културното наследство. Според § 5, ал. 2, при идентификацията на движими културни ценности - национално богатство, лицата, които са поискали идентификация и регистрация, но не са установили правото си на собственост върху движимите културни ценности - национално богатство, се считат за техни държатели.

Противоречието с чл. 4, ал. 1 от Конституцията е очевидно. Владението и държането са уредени в чл. 68 и 69 ЗС. Техните два елемента

- фактическата власт и намерението да се държи вещта като своя, са изкристализирали през вековете и нито една правна теория или закон, не е дръзвал да наруши строгото и определено в закона съответствие между тези два вида фактическа власт, със съответните правни последици.

Това е фактическа власт именно, защото не почива на каквото и да било субективно вещно право. Ако § 5, ал. 3 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за културното наследство изисква установяването на правото на собственост, по отношение на културните ценности - национално богатство, за да не третира лицата, които упражняват фактическа власт върху тях като "държатели", той изпада в капана на собствените си противоконституционни идеи. Защото този, който докаже правото си на собственост върху културната ценност - национално богатство, той не може да бъде никакъв друг, освен собственик. А не докаже ли, че е собственик на тази културна ценност, той не може да бъде друг, освен владелец, тъй като чл. 69 ЗС

THRACE FOUNDATION

86

го третира като такъв до доказване на противното и лишаването му от статуса на лице, което упражнява фактическа власт "владение", не може да се извърши законосъобразно и конституционносъобразно, с норма, като оспорваната в искането на Омбудсмана до Конституционния съд - § 5, ал. 3 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за културното наследство.

За Фондация "Тракия":

Изпълнителен член на
Управителния съвет
(Кирил Христов)

02.09.2009 г.
гр. София